

PRAKTIČNA PITANJA

LAICI PREDVODITELJI LITURGIJE

Globalizacija suvremenog života, rasprostranjenost i doseg sredstava društvenog priopćavanja, istaknutije vrednovanje pojedinca kao osobe, preoblikovano poimanje vlasti u društvu i u Crkvi, nova svijest o Crkvi kao hijerarhijski uređenoj zajednici Naroda Božjega i sve ono što iz toga proizlazi za svakodnevnu praksu kršćanskog življenja utjecalo je na promjenu vrednovanja uloge laika u Crkvi općenito pa prema tome i u liturgiji.

Dogmatska utemeljenost

Osnovni dogmatski okvir svemu tome postavljen je u dokumentima Drugoga vatikanskog sabora koji Crkvu Kristovu promatra kao zajednicu Naroda Božjega u kojoj svaki pojedinac ima svoje mjesto i ulogu u toj zajednici. Navest ćemo samo nekoliko primjera koji očituju tu promijenjenu svijest o Crkvi koja sebe više ne predstavlja kao “societas perfecta” nego radije kao sakrament spasavanja svijeta u kojemu Crkva živi i djeluje. U skladu s time, Crkva također o sebi ne govori juridičkim i socijalnim kategorijama nego se predstavlja prvenstveno kao “communio eucharistica” s Kristom i kao zajednica svih članova međusobno.

“Euharistijskim se kruhom predočuje i izvršuje jedinstvo vjernika koji tvore jedno tijelo u Kristu. Svi su ljudi pozvani na to sjedinjenje s Kristom koji je svjetlo svijeta; od Njega potječemo, po Njemu živimo, k Njemu idemo” (LG 3).

“Majka Crkva živo želi da se svi vjernici privedu k onom punom, svjesnom i djelatnom učešću kod liturgijskih obreda koje traži sama narav liturgije i na koje kršćanski narod ... snagom krštenja ima pravo i dužnost” (SC 14)

“U liturgijskim obredima neka *svatko*, bio služitelj ili vjernik, vrši svoju službu i čini samo ono i *sve* ono što na nj spada prema naravi obreda i prema liturgijskim propisima.” (SC 28).

“Apostolat je laika sudjelovanje u samoj spasiteljskoj misiji Crkve, i za taj su apostolat *svi* određeni od samoga Gospodina po krštenju i potvrđi. Po sakramentima se pak, a osobito po Euharistiji, daje i hrani ona ljubav prema Bogu i ljudima koja je duša svega apostolata. Laici su posebno za to pozvani da Crkvu učine prisutnom i djelatnom u onim mjestima i prilikama gdje ona samo po njima može postati sol zemlje” (LG 33).

Iz iznesenih navoda dokumenata Drugoga vatikanskog sabora proizlazi jasan zaključak: Crkva priznaje i prihvaća da su svi sudionici liturgijskih slavlja, bili službenici ili obični laici, nositelji liturgijskih slavlja. Naravno, ne svi jednako nego prema mjestu i ulozi koju vrše u Crkvi. Time je završena tisućugodišnja klerikalizacija kršćanske liturgije u kojoj su se sučeljavali klerici “davatelji” i laici “primatelji”.

Laici predvoditelji liturgije prema odredbama liturgijskih knjiga

Naznačena dogmatska utemeljnost našla je svoje konkretno područje ostvarenje u odredbama i smjernicama službenih liturgijskih knjiga objelodanjenih nakon Drugoga vatikanskog sabora. Ovdje ćemo samo naznačiti mjesta i obrede donesene u pojedinim dijelovima “Obrednika” gdje “obični” laici mogu biti predvoditelji liturgijskog slavlja. Prije toga potrebno je istaknuti da tema “laici kao predvoditelji liturgije” ne pokriva niti iscrpljuje cjelokupno područje koje se bavi ulogom laika u liturgiji. Ona je samo dio sveukupnog sudjelovanja laika u liturgiji koji postaje sve prisutniji u svakodnevnoj liturgijskoj i pastoralnoj praksi suvremenih kršćana.

Red krštenja djece

Obred krštenja djece redovito i svečano podjeljuje prezbiter ili đakon uz sudjelovanje roditelja, kumova i šire kršćanske zajednice. Međutim, navedeni obrednik u brojevima 132-156 predviđa da *katehisti*, dakle laici, obavljaju sakrament krštenja djece kad nema svećenika ni đakona kojih nedostatak može biti uzrokovan i prezauzetošću drugim obavezama, a ne samo fizičkom odsutnošću.

Uz to, navedeni obrednik (br. 157-164) preporuča da u opasnosti ili na času smrti, kad nema svećenika ili đakona, krštenje obavi bilo koji *prikladan vjernik*. U tom duhu je i odredba Zakonika kanonskog prava, kan. 861. § 2: “Neka se pastiri duša, osobito župnik, brinu da vjernici budu poučeni o isprvnom načinu krštavanja.” U oba navedena slučaja krstitelj laik obavlja blagoslov krsne vode, ali ne obavlja obred mazanja krizmom, obred “effata” niti egzorcizme.

Red pristupa odraslih u kršćanstvo (inicijacija)

Ovaj dio obrednika u br. 278-294 o laicima predvoditeljima krsnog slavlja predviđa isto što i *Red krštenja djece*. Uz to je važno uočiti da biskup može dopustiti katehistima koji su “dostojno i prikladno pripravljeni obaviti manje egzorcizme” i blagoslovne molitve nad katekumenima oglašenicima ili nad osobama “sklonim kršćanstvu” tzv. simpatizerima. (Usp. br. 44, 48, 108, 110, 113-124).

Odredbe navedenih liturgijskih knjiga koje se odnose na laike predvoditelje krsnog slavlja uvažio je i novi *Zakonik kanonskog prava* koji u Kan. 861 § 2 određuje da “dopušteno krsti onaj koga je mjesni ordinarij za tu zadaću ovlastio” a “ako prijeka potreba traži, i svaki čovjek koji ima potrebnu nakanu”.

Sveta pričest i štovanje euharistijskog otajstva izvan mise

Ovlast *dijeljenja svete pričesti* mjesni ordinarij može dati *izvanrednim službenicima* kad god je to neophodno potrebno radi pastoralne koristi vjernika.¹

To može biti:

1. kad god nema svećenika, đakona ili akolita;
2. kad su redoviti djelitelji spriječeni bolešću, starošću ili pastoralnom službom;
3. kad god je broj pričesnika toliki da bi se odveć oduljila misa ili drugi obredi. (Usp. br. 17)

¹ Obred imenovanja djelitelja svete pričesti za pojedini slučaj nalazi se u Misalu, (Dodatak), str.964.

Kad izvanredni djelatelj pričesti nosi *bolesnicima sv. pričest* ili podjeljuje *popudbinu*, onda to obavlja po predviđenom obredu opisanom u II. poglavlju ovoga obrednika brojevi 54-78 i uvodne napomene *Redu bolesničkog pomazanja i skrbi za bolesne* br.29.

Izlagatelj presvete Euharistije može biti i izvanredni djelatelj pričesti i član redovničke zajednice ili pobožne laičke udruge. Oni to obavljaju tako da otvore svetohranište, ako je zgodno čestičnjak postave na oltar ili hostiju stave u pokaznicu. Na kraju klanjanja sakramenat pohrane u svetohranište. Ipak takvi ne smiju podijeliti blagoslov presvetim sakramentom. (Usp. br.91 i 92 i Zakonik kan. 943).

Red slavljenja ženidbe (drugo tipsko izdanje 1997.)

Predviđa mogućnost da dijecezanski biskup može, uz određene uvjete, "ovlastiti laike da prisustvuju ženidbama ... Zato se treba izabrati prikladan laik, sposoban poučavati zaručnike i osposobljen pravilno obavljati ženidbeno bogoslužje. On traži privolu zaručnika i prihvaća je u ime Crkve". (Prethodne napomene, br.25; Usp. Zakonik kan. prava, kan. 1112).

Red pokore

Red pokore predviđa da pokorničko slavlje predvodi "svećenik ili službenik koji zboru predsjeda i zaključuje molitvom i otpustom naroda" (Prethodne napomene, br. 36).

Red sprovoda

Ovaj dio obrednika predviđa na više mjesta laika kao predvodnika sprovodnih obreda. Tako npr. određuje:

- da postaju u pokojnikovoj kući i na putu do groba "kad nema svećenika ni đakona, molitve i uobičajene psalme izmole sami." (Prethodne napomene br.5);

- ako "iziskuje pastoralna potreba, biskupska konferencija može, s dopuštanjem Apostolske Stolice to povjeriti i laiku. Kad ne može svećenik ni đakon, a sprovod je po crkvenim propisima dopušten, uz pristanak Ordinarija smije sprovod voditi i laik." Naša BK je pojasnila

da to može biti: “npr. bogoslov, sjemeništarač, časna sestra, sakristan, crkvinar, vijećnik pastoralnog vijeća, crkveni pjevač”. (Prethodne napomene, br. 19).

Blagoslovi

Dio obrednika koji sadrži obrasce i uputstva kako obavljati blagoslove predviđa da oko jedne trećine predloženih blagoslova može obaviti vjernik laik.

Načelno to možemo vidjeti iz općenite upute da se “služba blagoslivljanja izvršuje na slijedeći način:

Pravilno postavljeni *akoliti i čitači* na temelju podijeljene službe izvršuju u Crkvi poseban zadatak. Njima se pred laicima po sudu mjesnog Ordinarija daje ovlast za izvršivanje nekih blagoslova.

I drugi *laici*, muškarci i žene, snagom općega svećeništva u koje su promaknuti po krštenju i potvrdi, mogu slaviti neke blagoslove, po obredu i obrascima koji su za njih predviđeni, kao što je to u svakom pojedinom Redu naznačeno. Oni to čine bilo po službi koja im je vlastita (npr. roditelji prema djeci), bilo da izvršuju izvanrednu službu ili u Crkvi obavljaju posebne dužnosti, kao što su to u nekim krajevima redovnici i katehisti. Oni to smiju vršiti nakon prethodne pastoralne izobrazbe uz razborito izvršivanje vlastite apostolske službe, po sudu mjesnog Ordinarija.

Ipak, kad je prisutan svećenik ili đakon, njemu se prepušta predvođenje.” (Prethodne napomene br.19).

Laik može obaviti blagoslov:

- Žene poslije poroda: br. 217 i 252;
- Staraca kod kuće: br. 259. 260. 264. 275. 285-288;
- Bolesnika: br. 292. 296. 308-309. 312. 316. 319;
- Obitelji: br. 44. 48;
- Nove kuće: br. 475. 480;
- Supružnika prigodom obljetnice braka: br.115;
- Djece: br. 176. 181. 190. 191;
- Zaruka; br.197;

- Prometnih sredstava: br. 654. 659. 668. 671;
- Tehničkih uređaja: br. 680. 684. 693. 696;
- Strojeva i oruđa: br. 700. 705. 713;
- Životinja: br. 722. 727. 736;
- Njiva i pašnjaka: br. 747. 751. 760. 763;
- Novih plodova: br. 766. 770. 778;

Nedjeljna liturgijska slavlja bez svećenika

Uputa Kongregacije za bogoštovlje za *Nedjeljna slavlja bez svećenika* predviđa laike kao jedine (ili skoro jedine) voditelje nedjeljnog bogoslužja.²

U tom je duhu i propis Zakonika kanonskog prava koji određuje: "Gdje bi potreba Crkve to savjetovala, ako nema službenika, mogu i laici preuzeti neke njihove službe. Naime, obavljati službu riječi, predvoditi u bogoslužnim molitvama, krstiti i dijeliti svetu pričest prema pravnim propisima" (Kan. 230, § 3).

Zaključak

Današnje crkveno zakonodavstvo otvara ogroman prostor uvođenju laika kao voditelja liturgije. Možemo bez ikakve sumnje ustvrditi da je za desetak godina Kaoličkoj crkvi u Hrvatskoj potrebno samo provoditi u djelo ono što je već određeno i odobreno u liturgijskim knjigama. Daj Bože, da konkretna vjernička praksa dostigne i pretekne primjere koje je zakonodavac već predvidio. To bi bio osobit znak životnosti kršćanske vjere i liturgije.

Marko Babić, ofm

² Usp. CONGREGATIO PRO CULTU DIVINO, *Directorium de celebrationibus dominicalibus absente presbytero* od 2. lipnja 1988, NOTITIAE 24(1988), 366-378.